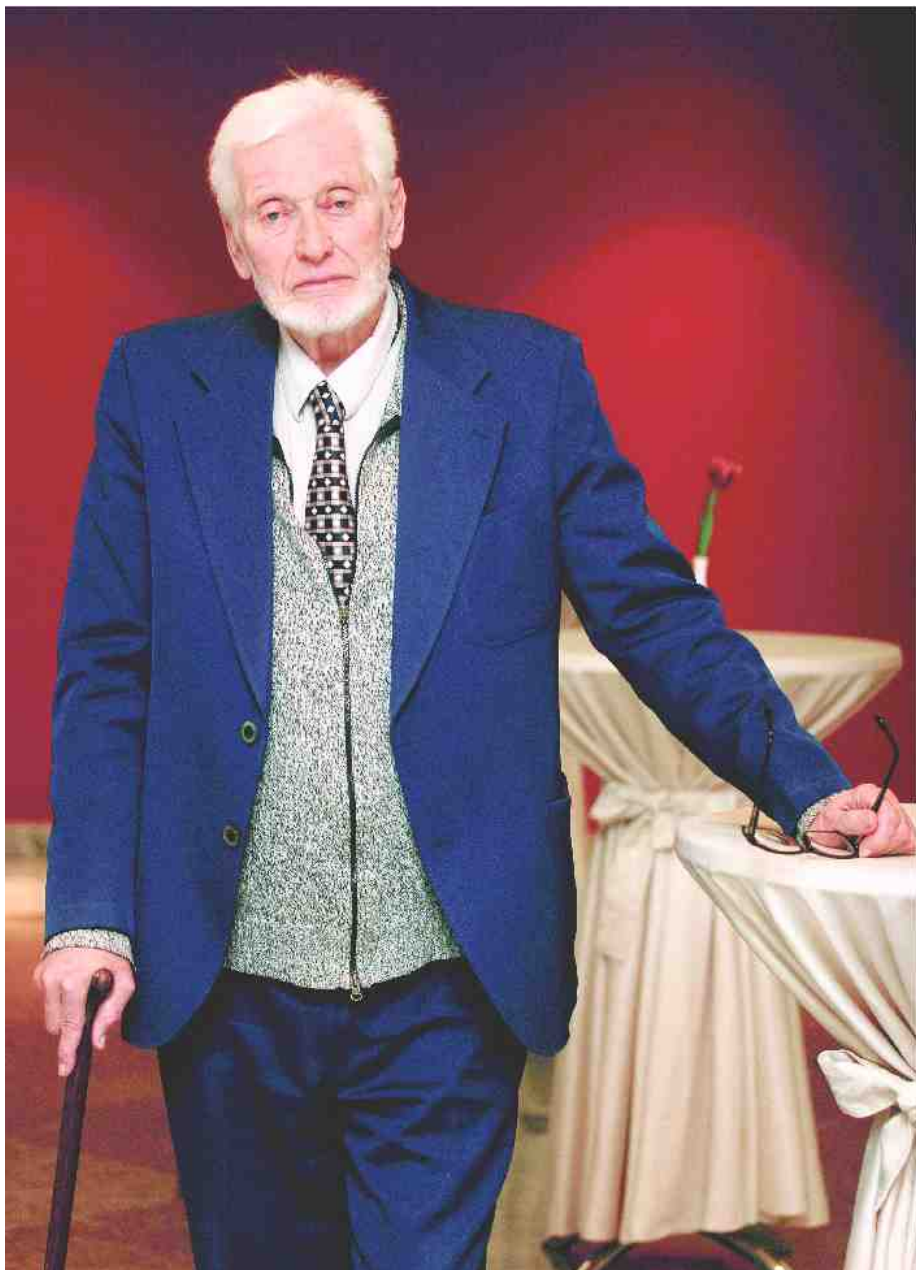

V spomin Tarasu Kermaunerju 1930–2008

Meditacija o Tarasu

Tarasova vrnitev v samo sredo intelektualne arene zame ni bila nekakšen muzejski dogodek. Zdelo se mi je – kot verjetno še marsikomu –, da je vanjo stopila povsem nova, izjemno močna osebnost, ki bo v marsičem zaznamovala premislek o naši zdajšnjosti, pa čeprav tudi skozi živo pričevanje o preteklosti.

Mitja Čander

Sevda sem vedel, kdo je Taras Kermauner, pravzaprav sočasno z branjem Šalamuna ali Šeliga, torej v zgodnjih devetdesetih, ko sem skupaj s svojo generacijo začel tipati v literarni svet. Kermauner je veljal za zelo čudaško figuro, ki je vzbujala različna občutja. Živel naj bi v popolni odrezanosti od sveta, sprt z vsemi in vsem, bruhajoč gore popisanega papirja, ki ne nagovarja nikogar, brez prave nosilne misli; enostavno zbljeni marginelec. A o tistih, ki vzbujajo odpor kolektiva do tolikšne mere, se je treba vedno znova spraševati s posebno zavzetostjo. Kdo je pravzaprav (bil) Taras Kermauner?

Sam zase je govoril, da je izdajavec. Izda je seveda ni brez pripadnosti, zaveze, navdušenja. Na ravni umetnosti, idej, družbe in seveda konkretnih ljudi. Moderni intelektualci je v svojem temelju shizofreno bitje, vseskozi je potopljen v magmo sveta in hkrati odsoten, skeptični opazovalec.

Kermauner sodi v morda najmočnejšo literarno in intelektualno generacijo dvajsetega stoletja na Slovenskem, rojeno okrog leta 1930. Kovačič, Kozak, Rožanc, Božič, Smole, Kos, Strniša, Pučnik, Rus, Zajc, Taufer in drugi niso le izjemne umetniške osebnosti. Po vojni so slovensko literaturo in misel pravzaprav v enem samem sunku približali modernim iskanjem ter ju razbremenili sorealistične in tradicionalistične puščobe. Kermauner je bil eden osrednjih protagonistov tega vrenja, ki je svoj pozunanjen, institucionalizirani vrh doseglo s Perspektivami. Sprva marksist se je kmalu navdušil nad tedaj po svetu modnim eksistencializmom. V drugi polovici šestdesetih sledi njegov naslednji obrat. Ob novi generaciji – Šalamunu, Šeligu, Jovanoviću, Zagoričniku, Švabiću in drugih – je razmišljal o ludizmu, reizmu, karnizmu in drugih pojmih, s katerimi je skušal opredeliti naravo nove literature, ki z realiteto ni več korespondirala tako neposredno kot literatura njegove generacije in je, zdi se, prisegala na literaturo kot igro. Kermauner pa je tudi do tovrstnega pisanja po začetnem navdušenju zavzel distanco, mentalno se je zlagoma premaknil iz strukturalizma h krščanstvu, da bi tudi tega v devetdesetih opustil kot institucionalizirano obliko mišljenja. Res je, da se je vseskozi navduševal nad mladimi, odpiral prostor njihovim novotarijam. A s svojo kritiko se je vselej znova tudi distanciral od novosti, ki je postala institucija, rutina, dolgčas.

Dvojno naravo njegovih iskanj lahko zasledujemo tudi na drugačnih oseh. Po eni strani je bil dolga leta eden ključnih informatorjev domače scene o evropskih miselnih in literarnih modelih, po drugi pa je bil do te mere zavezan domači ustvarjalnosti, da se je v devetdesetih lotil zares megalomanske Rekonstrukcije slovenske dramatike. Tudi njegovi posegi v družbeno sfero so dvojne narave. Če je bil skupaj z generacijo vse do zatrtja Perspektiv izrazito angažiran intelektualci, se je v drugi polovici šestdesetih in sedemdesetih umaknil za obzidja intelektualnega stolpa. In se v osemdesetih vrnil skupaj z Novo revijo. Njena sedeminpetdeseta številka pomeni začetek njegove najbolj radikalne osame. Ostro je začel kritizirati kolege in njihovo navduševanje nad narodom, ki ga je poimenoval gentilizem, z enakimi argumenti je napadel tudi srbske intelektualce. Ta tedaj zares nepopularna pozicija ga je potisnila v osamitev, ki je trajala skoraj dve desetletji. Disidentstvo je v nasprotju s šestdesetimi zdaj postalo institucija, norma – Kermauner pa je bil spet na napačni strani, na strani kritike. A vsako pateziranje je na tem mestu odveč. Ni bil ne mučenik ne svetnik; njegovo kritično mišljenje je v premenah časa doživljalo tako slavljenje kot zaničevanje.

In ne nenazadnje: podobno kot do idej, umetnosti in družbe je imel tudi do ljudi večplasten odnos. Znal jih je povsem brez rezerve posvojiti, pa tudi opsovati. Njegovi spomini govorijo o tem, da je v vsakomer videl tako demona kot angela. Kakor ob vsem, tako tudi ob konkretnih ljudeh ni privolil v enodimenzionalnost, zdi se, da ni želel nasesti na logiko herojev z biano menicami pred družbo in zgodovino. V nenehnem samoizpraševanju je v prvi vrsti ostajal neizprosno pred vsem do samega sebe.

Taras Kermauner je bil nemirni vitalist, ki je vseskozi strastno zalezoval resnico o življenju in smrti, skozi številne spise, polemike, debate. Bil je brez dlake na jeziku, brez fingirane objektivne distance, dosleden v spreminjanju zornih kotov. Prav zato se njegova drža – kljub občasni dogmatičnosti – kaže kot konsistentna: če kdaj, je prav v času po izteku ali pač razgradnji vseh izmov jasno, da intelektualci ne more črpati iz ene same, jasno locirane oporne točke, kar pa še ne pomeni, da mora molčati in prenehati iskati. Ko se je Taras pred kratkim vrnil, se je zdelo, da bo prostor spet pridobil kvaliteto intelektualnega dialoga, ki se je nekako izgubila v hipertrofiji neobveznega brbljanja. Miselno tveganje, eruditsko analizo in pričevanjsko izpostavljenost. A to ni bila vrnitev, bilo je slovo. ■